

B 19598

A gazdasági népoktatás és a nemzet jövője

Irtai:

Dr. Becker Vendel

S Z E G E D. 1 9 3 9.

XB 211280

B 19598

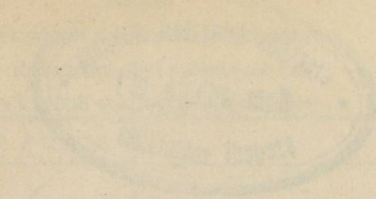
A gazdasági népoktatás és a nemzet jövője

I r t a :

Dr. Becker Vendel

S Z E G E D, 1 9 3 9.

A gazdasági
képzés és
képzés jövője

JATE Egyetemi Könyvtár

J000133945

B19598

A szociális igazságszolgáltatás korát éljük. A művelt nemzetek egymásután veszik reform alá a nép szociális helyzetét. Valóságos új jobbágyfelszabadítás ez: a nemzeti erőt jelentő népi tömegek kimentése a liberális évtizedekben kitermelt kapitalista rendszer zsarnoki uralma alól. A nemzettest épülete úgy erős és csak úgy dacolhat a nemzetet minden oldalról érhető veszedelmekkel, ha annak alapjai, azaz a mi esetünkben a földművelő- és munkástársadalom be tudja tölteni hivatását. Ehhez pedig az utat a szociális és gazdasági felszabadulás adja meg. Az itt érintett gondolat érvényesülése az a mozgalom, amely olyan törvények alkotásán dolgozik, melyeknek a célja, hogy kenyérhez, munkához, emberhez méltó élethez juttassák a nemzet minden tagját. A népet gazdaságilag erőssé, függetlenné, a nemzet számára értékké kell tenni. Ez a kisbirtokok, kisbirtokok létesítésével valósítható meg, s ezzel megélhetést kell adnunk a nincsteleneknek. Reméljük, hogy a most készülő földreform és a korszerű földbirtokpolitika szerencsés kézzel oldja meg ezt a nagy feladatot, és így alapot biztosít egy dolgos, alkotó földműves-társadalom számára.

De amikor én ezt a korszerű és szerencsés kibontakozást látom, lelkemben felmerül a kérdés: vajjon a földhözjuttatás magában elég-e? Hiszen volt eddig is sok embernek földje, mégis lassacskán kisiklott a lába alól az ősi rög. Hozhat-e a földreform országépítő, új ezredévet megalapozó társadalmi rendet? Azt kell mondanom, hogy nem. A szociális reformok, a földosztás mind nagyon szép, nemes utakon járó cselekedetek; de lelki reformok nélkül, szerény véleményem szerint, kétes értékűek. Az új korban, új körülmények közé került magyar földmunkástól széles látókört, iskolázottságon, tudáson alapuló munkát kíván a magyar föld. A magyar nyár verítékét a tudás termékenyíti meg. Ezért, amidőn jóleső érzéssel látjuk a magyar kiscgazdatársadalom jövőjének kibontakozását, nem szabad szem elől tévesztenünk a lelki átalakulás útját sem. S ma, amikor szociális célzatú reformterveinek sietve igyekeznek jóvátenni az elmúlt évtizedek hibáit, azt is látnunk kell, hogy a mezőgazda-társadalom szellemi felkarolását, iskolázottságát is biztosítani szükséges, nehogy szomorú csalódások ériék a korszerű törekvések szószólóit.

Mert azt szükségtelen bizonyítgatnunk, hogy a föld csak úgy tud a nagy tömegek eltartója lenni, ha a munka- és földszeretethez, — ami népünkben megvan, — kellő tudás, mezőgazdasági műveltség is járul. Nézzünk szét Európa országaiban: ott, ahol virágzó mezőgazdasági életet figyelhetünk meg, ott a földművelő nép műveltsége is nivós.

Ha a kérdéssel őszintén szembenézünk, megállapíthatjuk, hogy hazai viszonyaink e tekintetben még sok kívánnivalót hagynak.

A mezőgazdasági tudás megszerzésének útja az iskola, amelynek a nemzeti műveltség elemeinek átadásán kívül az az elsőrendű hivatása, hogy a széles népi rétegek mezőgazdasági kultúrájának szintjét emelje.

Ez utóbbi cél elérésére kettős feladat áll előttünk. Az egyik a megfelelő iskolákat magában-foglaló mezőgazdasági oktatási rendszer kiépítése. A másik annak a biztosítása, hogy ezekben az iskolákban megfelelően képzett, minden tekintetben a hivatása magaslatán álló tanszemélyzet dolgozzék. Végeredményben iskolaszervezeti kérdés mind a kettő, ami öntudatos, a gyakorlati élet felé is tekintő iskolapolitikával érhető el.

Azért feltétlenül fontosnak tartom a népiskola hat osztályának, illetőleg — ahol lehetséges — nyolc osztályának az elvégeztetését. S legyen ezekben az osztályokban (V—VIII.) a mezőgazdaságtan önálló tárgy. Támassza alá a tanítást a kellő gyakorlat. Legyen e fokon az oktatás teljesen mezőgazdasági szellemű. Ahol a VII.—VIII. osztály kivitele lehetetlen, épüljön ki a gazdasági továbbképzőiskola. Szaporítsuk a mezőgazdasági népiskolákat, valamint a téli mezőgazdasági iskolákat is. Ezek azok az erőforrások, amelyekből öntudatos, a magyarság életnivója megkívánta műveltséggel rendelkező olyan mezőgazda-nemzedék nevelkedhet fel, amely — a mezőgazdasági kultúra emelésén át — biztosítani tudja majd a nemzet jövőjét.

A felnőttek számára, kik az iskolai oktatás kereteiből már kinttek, biztosítsunk olyan iskolán kívüli oktatást, amely eredményt is igyekszik és tud majd felmutatni. Mert legyünk őszinték, a „népművelés“-nek nincs valami jó híre a nép között. Korán belátta azt az egyszerű falusi ember, akinek sokszor igen éles meglátásai vannak, hogy egy-egy nagyhangú, de a néphez közelférközni nem tudó előadás nem a nép ügyét szolgálja. Így jutottunk el a mezőgazdasági tudást terjeszteni hivatott tanszemélyzet biztosításának kérdéséhez.

Ami a tanszemélyzetet illeti, ezen a téren legnagyobb feladat a tanítóságra vár. A tanítóság hivatásánál fogva az a kultúrtényező, amely a legnagyobb területen érintkezik a néppel, éppen ezért a legnagyobb hatást fejtheti ki a mezőgazdasági tudás általánosítása érdekében. Éppen azért nagyon fontosnak tartom azt a feladatot, amely e tekintetben a tanítónevelésre vár. Az új magyar tanítóképző tehát akkor éri el igazán az eléje tűzött nagyszerű célt, ha a mezőgazdasági oktatásnak — már a líceumban, minden évfolyamon legalább heti két órában — helyet ad. Mert így lesz valóban gyakorlati középiskola. Vajjon lehet-e Magyarországon fontosabb cél, mint a földet megbecsülni és helyesen kihasználni tudó

mezőgazdasági tudásnak minél szélesebb körben való biztosítása. A legkülönbözőbb életsíkon elhelyezkedő liceumi tanuló számára ez a gazdasági tudás legalább abból a szempontból értéket képvisel, hogy megbecsüli a magyar élet ősforrását, a mezőgazdaságot, a vele foglalkozó mezőgazdasági munkásságot és a gazdatársadalmat. Így szolgáljuk a legigazabban a *szociális nevelést is*. Erre pedig nagy szüksége van a mai társadalomnak, mert a széltében-hosszában emlegetett szociális reformok megértésre, megvalósulásra csakis így találhatnak.

Nagyon természetes, hogy a hasonló céllal és szellemben működő mezőgazdasági tanárképzés teszi teljessé a magyar mezőgazdasági kultúra emeléséért és terjesztéséért dolgozók táborát.

Összegezve a mondottakat, a magyar jövő útja a föld, amit korszerű tudással művel meg a magyar gazda a saját és nemzete javára. A több tudást, a korszerű műveltséget a mezőgazdasági népoktatás hivatott biztosítani, s így lesz az a nemzet jobb jövőjének záloga.

Az elmondottakban igyekeztem rámutatni arra a nagy fontoságú nemzeti érdekre, amely a mezőgazdasági műveltség szintjének emelésében rejlik. A továbbiakban azokat a lehetőségeket, sürgős tennivalókat világítom meg, amelyek a fenti célkitűzések megvalósítását, azaz a mezőgazdasági műveltség általános szintjének az emelését lehetővé teszik.

Mivel jelen problémánk oktatásügyi természetű, a megvalósítás útja is elsősorban iskolaszervezeti kérdésekkel kapcsolatos. Éppen azért vizsgáljuk meg sorra azokat a tanintézeteket, amelyek ma a mezőgazdasági műveltség ápolásával, terjesztésével foglalkoznak, állapítsuk meg, hogy mennyiben szolgálják azok ma a népi mezőgazdasági kultúra terjedését, s melyek azok a kívánkozó módosítások, amelyek még tökéletesebbé tehetik ezeknek az iskoláknak a munkáját.

A jelenleg érvényben levő népoktatási rendszer a mezőgazdasági ismeretek tanítását már az elemi népiskolában megkezdi. Hiszen a népiskolai Tanterv és Utasítások szerint a természetrajzi ismeretekkel együtt kell tanítani a gazdasági és háztartási ismereteket. Az itt folyó mezőgazdasági oktatás végső célja: úgy elsajátítani a gazdasági és háztartási ismereteket, hogy a tanulók a gyakorlati életben minél nagyobb hasznát vehessék azoknak. Ez a cél csak úgy érhető el, ha a tanító ennek az elvnek a szolgálatába állítja a koncentrációt is, vagyis, ahol csak lehet, a népiskola többi tárgykörét is mezőgazdasági szempontból tanítja, mert csak így alakul ki a tanulóban a mezőgazdasági szellemben való gondolkodás; csak így válhat minden egyes tárgykör a mezőgazdasági hivatásra való előkészítés eszközévé. Az ilyen szellemű oktatás szolgálja a hivatásra való nevelés gondolatát. Így rakja le a népiskola a mezőgazdasági műveltség alapjait, amely a további oktatás folyamán tudatos, a gyakorlati életben is megnyilvánuló eredményekhez vezet. Ez a szellem felel meg a népiskola természetének is, mely elsősorban nevelő intézmény. Fontos tehát, hogy a népiskola a föld szeretetére, annak megbecsülésére neveljen s olyan elhatározások megindítója legyen, melyek később, az egyre szaporodó

tudás birtokában — öntudatos cselekvésre, a föld tökéletes hasznosítását eredményező munkára készítetnek.

Ennek a szellemnek kell érvényesülnie a most még sok nehézséggel induló nyolcosztályú népiskola felsőbb osztályaiban is. Kívánatos, hogy ez az iskola hazánkban elsősorban a gazdasági életre való nevelés iskolája legyen. Ezért felső osztályait — tanyán és faluhelyen — a mezőgazdasági oktatás szolgálatába kell állítania. Kötelező, mindennapi iskoláztatásával, így a népiskolai mezőgazdasági oktatás befejezője lesz a nélkül, hogy szakiskolává lenne. Jól tudjuk azonban, hogy a nyolcosztályú mindennapi oktatás kialakulása még nagyon kezdetleges állapotban van s annak teljes kiépülését egyelőre nehéz pénzügyi problémák akadályozzák. Éppen ezért figyelembe kell vennünk a ma még sokkal elterjedtebb ú. n. továbbképző iskolákat, amelyek népoktatást lezáró intézmények.

Az 1868. évi XXXVIII. törvény értelmében a népiskola akkor teljes, ha — hatéves, mindennapos tagozata mellett — még egy hároméves ismétlő tanfolyama is van, amely a serdülő ifjúság továbbképzését szolgálja. Ezt a célt szolgálták az ú. n. *vasárnapi iskolák*. Nagyon természetes, hogy ez az oktatás minden tekintetben csekély eredményt mutathatott fel. A milleniumi évben a vasárnapi iskolának gazdasági célkitűzést adtak, s az oktatást hétköznapra helyezték át. Így alakult ki a vasárnapi iskolából az általános ismétlő-iskola, a *mezőgazdasági továbbképző népiskola* (tanítója mezőgazdasági tanfolyamot végzett tanító), továbbá az iparos és kereskedő tanonc-iskola. Tehát így bontakozik ki lassan az ú. n. ismétlőiskolából az élethivatások különböző iskolája.

A gazdasági továbbképző iskolákat a falusi és tanyai földművelő népnek szánták. A nagyobb mezőgazdasági helyeken pedig önálló gazdasági népiskolák létesültek. Ez iskolák mindegyike az elemi iskolát végzett, tehát serdülő korban lévő ifjúságot igyekszik előkészíteni. Azonban a heti egynapos oktatási idő alatt, még az 1921. évi XXX. t. c. által alkalmazott szigorítások mellett is, csak igen kevés eredmény érhető el. Hiányos ez az eredmény mind a nevelési, mind a mezőgazdasági szakirányú oktatás szempontjából. Ebben a korban nagyon kívánatos, hogy a tanuló folytonosan a mindennapi iskola nevelő hatása alatt legyen. Ezt szükségtelen nevelésügyi szempontból részletesen indokolnunk. De elégtelen a továbbképző iskolák teljesítménye a szakirányú oktatás szempontjából is. Azért kívánatosnak tartanám az általános és mezőgazdasági irányú továbbképzők alább vázolandó azt a fejlesztését, amely az oktatási idő kibővítése által biztosítaná a nevelői hatások állandóságát és a tökéletesebb eredményt felmutató mezőgazdasági oktatást is szolgálná.

A fenti szempontokra tekintettel szükségesnek tartom a mindennapi oktatásnak a 15 éves korig való kibővítését. Hogy ez a megoldás ne ütközzék azokba az ismert akadályokba, amelyek már a népiskolai oktatás felsőbb osztályaiban is tapasztalhatók, azért az oktatás a téli gazdasági iskolák jól bevált időbeosztását követhetné, vagyis a tanítás a téli hónapokra szorítkozna, amikor a mezőgazdasági munkák szünetelnek. Ebben az időben a földműves csa-

ládok serdülőkorú gyermekeinek nincsen elfoglaltsága. Tehát ez a tétlenül eltöltött idő — nevelői behatások és céltudatosan irányított munka mellett — a jellemalakulás ideje lehetne. Az elméleti munkát kiegészítenék az irányított nyári gyakorlatok és a szaktanítói látogatások során nyújtott tanácsok. Nagyon természetes, hogy az így szerzett gyakorlati készség nem lesz oly tökéletes, mint a téli gazdasági iskolák esetében, ahol minden növendék földdel rendelkező kiscgazda. A tanítás olyan külön tanítót igényel, aki gazdasági képesítéssel is rendelkezik. Ugyanez a tanító lehetne az illető község, tanyaközpont, iskolán kívüli népművelés irányítója, a gazdaköri és szövetkezeti élet megszervezője és vezetője is. A legsúlyosabb gondot a megfelelő iskolaépületek, tantermek biztosítása jelentené. Átmenetileg folyhatna a tanítás, megfelelő beosztással (délelőtt-délután) a népiskola termeiben. Ezt a kibontakozási lehetőséget, csak mint nyers problémát említjük fel. Ennek a kivitelezése minden idevágó részletkérdés megfontolása, megvitatása után történhet meg. Ide kívánczik annak a megemlítése is, hogy a gazdasági továbbképzésnek a fentiekben részletezett kibővítése nem tenné fölöslegessé a téli gazdasági iskolákat. A téli gazdasági iskolák ugyanis nem tartoznak az általános tankötelezettség körébe, oda csak megfelelő földterülettel rendelkező, a serdülő koron túl lévő kiscgazda-ifjak vétetnek fel. Ezzel szemben az új gazdasági továbbképző iskolák általánosan kötelezők lennének: mind a kisbirtokos, mind a földmunkás és napszámos szülők gyermekei számára. Ezek, a mezőgazdasági tudást széles körben általánosító, nevelő-célzatú iskolák tehát alapul szolgálhatnának a téli gazdasági iskolák öntudatos, kiscgazda-nevelő munkássága számára.

A gazdasági irányú továbbképző népiskola célkitűzését határozottabb módon valósítja meg a *mezőgazdasági népiskola*, (azelőtt önálló gazdasági népiskola), amely a gazdasági irányú továbbképző népiskolához hasonlóan, a földműves ifjúságot megtanítja a legkorszerűbb gazdálkodási módokra. A „gazdasági tartalmú“ elemi népiskolán felépülve, az iskolakötelezettség ideje alatt (12—15 év) kényszeriskoláztatással szorítja rá a földműves ifjúságot (fiúkat és leányokat) a gazdasági ismeretek elméleti és gyakorlati elsajátítására, éspedig a gazdasági irányú továbbképző népiskola tanterve és célkitűzése szerint.

Ha a vidék gazdálkodásának főiránya a gyümölcsstermesztés, szőlőművelés vagy kertészet, akkor a gyakorlóterület legalább 5 kat. holdra terjed. Ezzel szemben ahol a mezőgazdálkodás főfoglalkozási ág, ott legalább 20 kat. hold egytagban álló terület rendezendő be a mezőgazdasági népiskola számára. Az Utasítás részletesen felsorolja a szükséges épületeket, gazdasági gépeket, eszközöket és állatokat, melyeket be kell állítani, hogy teljes legyen a tangazdaság, mely mind a község, mind a tanyavilág számára mintául szolgál. A leánynövendékek háztartási oktatására megfelelően felszerelt konyha rendezendő be. A tanítás tíz hónapra terjed és kötelező a 12. életévtől a 15. életévig azokra a gyermekekre nézve, akik más iskolát nem látogatnak. A heti 9 órából egy óra hit-tanra, 4 óra gazdasági és 4 óra közismereti tárgyak tanítására fordítandó. A nyári hónapokban heti 5 órában történik a gazdasági tárgykörök tanítása.

Mind a gazdasági irányú továbbképző, mind a mezőgazdasági népiskola — a szükséges szakismeretek elsajátítása mellett — a vallás-erkölcsi és nemzeti szellemű nevelést is szolgálja. Azért a közismereti tárgyak anyagából kiemeli azokat az ismereteket, amelyek mindkét gazdasági népiskola anyagával közelebbi vonatkozásban vannak. A heti egy órai hitelemzés — az érzelemfejlesztő olvasmányokkal, dalokkal és énekekkel együtt — a serdülő ifjúság vallás-erkölcsi életét ápolja. Az oktatás anyaga így harmonikus egységet képez, amelynek gerince a gazdasági szakismeret.

A mezőgazdasági népiskola eredetében, szervezetében, irányzatában, formájában egyaránt magyar alkotás, amely törpe- és kisbirtokos gazdaközönségünk számára — az elméleti és gyakorlati ismeretek nyújtása szempontjából — a legalkalmasabb iskolatípus. Fényesen bizonyítják ezt az ország különböző pontjain felállított mezőgazdasági népiskoláknak a szép tanulmányi eredményei és gazdasági sikerei. Ezeknek az iskoláknak az eddigi eredményei és sikerei arra engednek következtetni, hogy a nagyhatárú községek és városok egyes fejlettebb pontjain épülő, teljes felszereléssel és gyakorlatlétellel ellátott mezőgazdasági népiskolák a legalkalmasabbak az alföldi tanyai és falusi nép kulturális, vallás-erkölcsi és gazdasági helyzetének megjavítására.

Ezek az iskolák, szervezetüknél fogva, igen kiváló eredmények elérésére képesek. De kevés tanítási idejük meghiusítja, hogy bennük — ezidő szerint — a gazdálkodó ifjúság mezőgazdasági szakképzése és nevelése mélyrehatóbb eredményeket érjen el. Pedig mind a két szempontnak érvényesülnie kellene. A gazdálkodó ifjúság rendszeres szakképzését megköveteli nemzetünk élniakarása és gazdasági életünk fejlesztésének szükségessége. De ennek az ifjúságnak a rendszeres továbbképzését és nevelését igénylik a falusi és tanyai vallás-erkölcsi állapotok is. Falun és tanyán a valósi tudatlanság még ma is babonás életformákat, vallási tévtanokat és nagy erkölcsi hibákat von maga után. Ezért itt, rendszeres nevelés és lelki vezetés is szükséges a szakoktatás munkáján kívül. Ez a munka a pap és a tanító együttes feladata, akiknek apostoli lelkülettel és odaadó buzgósággal kell felkarolniuk az eddig olyan magárahagyott népet.

A serdülő ifjúság (13—15. év) behatóbb foglalkoztatására és nevelésére: akár a gazdasági továbbképzőiskolában, akár a mezőgazdasági népiskolában vagy a VIII. osztályú elemi népiskolában — „november hó 1-től március hó végéig, hetenkint öt hónapon át, napi 3 órában történő tanítást kellene beállítani, ami heti 15 órának felelne meg, nyári hónapokban pedig heti egy félnapon át 3 órai gyakorlati tanítás volna“. (Fedora D. Sándor dr.: Mezőgazdasági szakoktatásunk reformja. 14. o.) A tanítási időnek ilyen módosítása nagyban fokozná a szakképzést és a nevelési behatások folytonosságát. Az óraszaporítást megengedi a V.K.M. 130.700/1922. sz. rendeletének 47. §-a. „Azokban az általános, vagy gazdasági irányú továbbképző népiskolákban, melyekben háziipari, háztartási tanfolyamokat rendeznek, a tanulók a továbbképző oktatás keretében egy hónapon át tartandó háziipari tanfolyamon is kötelesek résztvenni“.

Kétségtelen, a tangazdaság (ahol van) lelkiismeretes, példás vezetése, kezelése és szakszerű irányítása sok munkát ad az érdekelt tanerőknek. Napi elfoglaltságuk legnagyobb része ilyen irányú munkában merül ki. A tangazdaság vezetését és felügyeletét a gazdasági szaktanérő nem is adhatja ki a kezéből. De a közismereti tárgyak tanítását már elemi népiskolai tanítók is vállalhatnák. Ilyen szolgálati beosztás mellett a szakoktatást végző tanszemélyzet, talán jelenlegi létszámával is, végrehajthatná a megnagyobbított óraszámú tanítást. Az óraszaporítástól teljes sikert csak akkor remélhetünk, ha a serdülő ifjúság külön szaktanerőket kap, akik a keresztény és nemzeti szellemben való nevelésről és a gazdasági szaktudás kimélyítéséről gondoskodnak. Nevelés és szakképzés így egy kézben futna össze, ami a serdülő ifjúságnak előnyére válna, az elemi népiskolai tanítókat pedig tehermentesítené. Az oktatószemélyzet ilyen irányú foglalkoztatása lehetővé tenné az időszaki tanfolyamok megtartását, a gazdaközönsséggel való állandó érintkezés fenntartását, a gazdaköri, valamint szövetkezeti életben a vezetőszeret vállalását. E mellett maradna elegendő idő az önművelésre és továbbképzésre is.

Az eddig említett iskolák teljes értékű munkát, — a mondotakon kívül — csak az esetben végezhetnek, ha az intézmény *természetének megfelelő gyakorlóterületekkel, mintagazdasággal is rendelkeznek*. Fontosnak tartom ezt már a népiskolai fokon is, ahol ezt a célt az iskola kertje, a községi faiskola, stb. szolgálhatja. A gazdasági továbbképző iskolák vázolt átszervezése után, ez iskolák mellé nem kellene gyakorlóterület, mert a tanítás télen folyik s ezt kiegészítik a tanuló saját földjén, munkahelyén nyújtott utasítások és gyakorlati tanácsok.

A 15 éves korig tartó mindennapi népoktatás gazdasági eredményeit kibővíteni és a gazdatársadalom vezető egyéneit kinevelni hivatott a *téli mezőgazdasági iskola*. Ez az iskolatípus időbeosztásával, célkitűzésével a vezetésre hivatott, jobbmódú kisgazdatársadalom igazi iskolája. Ezt a tényt igazolják az eddig elért eredmények, melyeket csak fokozhatnánk, ha ez iskola számára kidolgoznák a tantervet és utasítást, s gondoskodás történne az oktatószemélyzetnek az eddiginél helyesebb képzéséről is. Mert a jelenleg ott működő m. kir. mezőgazdasági tanárság kiváló szaktudása nem párosul mindig kiváló pedagógiai felkészültséggel. Viszont az ott működő mezőgazdasági tanfolyamot végzett tanítók, kik a közműveltségi tárgyakat tanítják, ideiglenes jellegű alkalmazásuk miatt, szociális szempontból szenvednek rövideget, ami talán erősen befolyásolja munkájuk eredményét is.

A mezőgazdasági műveltség szélesebb körben való elterjedését szolgálja bizonyos mértékig a *polgári iskola is*, bár ez a gondolat, ennél a különben igen értékes iskolatípusnál, a legújabb időkig igen kevés megértésre talált. Osztályonként mindössze heti egy órában szerepel a gazdaságtan. Ez a tény is nagyban hozzájárult annak az ellentétnek a kialakulásához, amely a polgári iskola tantervének szelleme és a községek lakosságának szükséglete, gondolkozásmódja és foglalkozása között fennáll. Sok község és kisváros mezőgazdasági jellegével szinte kirívó ellentétet képez az általános

ismereteket nyújtó, a dijnokot, posta-, vasúti vagy más altisztet nevelő polgári iskolák típusa. Ezzel szemben a polgári iskolának vissza kell térnie eredeti célkitűzéséhez, a polgári neveléshez. Gazdasági oktatásával pedig a föld iránti szeretetet kell felébresztenie, vágyat keltve a gazdálkodás után. Ezt a célt szem előtt tartva, örömmel üdvözölhetjük azt a törekvést, amely a polgári iskolák két típusát igyekszik kialakítani: városi helyen ipari irányú, másutt pedig mezőgazdasági szempontokkal tanító iskolát.

A korszerű újításoknak és a mezőgazdaságot is érintő tudományos eredményeknek az általánosítására *a népművelő előadások*, az időnkint rendezett *tanfolyamok szolgálnak*. Ezek, — mint az iskolai oktatás kiegészítői és a haladó gondolkodás ápolói — kiváló szolgálatot teljesíthetnek a mezőgazdasági kultúra érdekében is. Értékes eredményt itt is csak úgy várhatunk, ha e munkát vállalók minden tekintetben hivatásuk magaslatán állanak. Vagyis ha szakszerű és nevelés-tanítástani felkészültséggel rendelkeznek. Ebből a szempontból céltudatosan kell törekednünk a megfelelő előadógárda beállítására. Hiszen a mezőgazdasági oktatás az említett iskolák lelkes tanító, oktató személyzetének ügybuzgó munkásságától függ. Az érintett iskolaszervezeti kérdések csak kereteket nyújtanak a tanítói, nevelői munkához, de annak végrehajtója, éltetője az ott működő tanszemélyzet, amelynek az úgyszeretetből fakadó buzgalma sokszor a szervezeti akadályokat is leküzdheti. Azért kell ismételtlen hangsúlyoznom, hogy *a jó tanerőképzés*, melynek során a leendő tanító, tanár kellő pedagógiai előkészítésben részesül, *legalább olyan fontos követelmény, mint a jól elgondolt és megszervezett iskola*.

Ahhoz tehát, hogy a mezőgazdasági oktatás szolgálatában álló iskoláink, intézményeink feladatuknak tökéletesen megfelelhessenek, a helyesen elgondolt tanterveken, célkitűzéseken kívül, jó oktatószemélyzetre van elsősorban szükségünk. Ez a kérdés éppen olyan vitás és sok esetben megoldatlan, mint a fent tárgyalt iskolák ügye.

Most, a tanítóképzés új alapokra való helyezésekor ismét felvetődik a gondolat, vajjon a líceumra épülő tanítóképzés nyújthat-e kellő alapot a mezőgazdasági oktatás szolgálatában álló tanszemélyzet eredményes munkájához, illetve annak továbbképzéséhez? Megvan-e a lehetősége annak, hogy az új nemzedék, ha nem is több, de legalábbis olyan mértékű pedagógiai és szakirányú előkészítésben részesüljön, mint a régi képzési rend során nevelt tanítók, illetve tanárok. Nézetem szerint ez lehetséges. Ennek az igazolására elsősorban azt kell megvizsgálnunk, melyek azok az iskolák, amelyekben mezőgazdasági oktatás folyik, azaz mely iskoláknak van gazdaságilag és pedagógiaileg képzett tanerőkre szükségük. Az alsófokú oktatás keretében ott találjuk a népiskolát, a továbbképzőt, mezőgazdasági népiskolát, a téli gazdasági iskolát, a mezőgazdasági szakiskolákat és a polgári iskolát; középfokon a mezőgazdasági irányú középiskolát; felsőfokon pedig a gazdasági akadémiaát és a gazdaságtudományi egyetemet.

Hogy ezeknek az intézményeknek a szépen kiépített rendszere valóban gyümölcsöző lehessen a mezőgazdasági kultúra szempont-

jából, ahhoz szükséges, hogy az alsó- és középfokú gazdasági irányú iskolák mind pedagógiailag, mind szaktudás tekintetében jól felkészült tanerőkkel legyenek ellátva. A tanárképzés során tehát a pedagógiai és a szakirányú szempontoknak kell érvényesülniök. E kettőnek a tervszerű párhuzambaállítását tartom a mezőgazdasági szakoktatás és a szaktanerő-képzés szempontjából a legfontosabbnak. Vizsgálódásunk során arra fogunk rámutatni, hogyan valósítható meg az új-rendszerű tanítóképzés alapján.

A népiskolai mezőgazdasági ismeretek tanításához elegendő szakszerű és pedagógiai műveltséget nyújt a két-tagozatú tanítóképzés, amelynek az alsó tagozata mint a „négy évfolyamú szakiskolák rendszerének egyik tagja“, tantervében olyan szakismereteket is nyújt, amelyekre a tanítónövendékek gyakorlati kiképzésénél támaszkodni lehet. Így a természeti (állattan, növénytan, vegytan, természettan) és mennyiségtani ismeretek, a kézimunka, a háziipar és a rajz alkalmasak arra, hogy általuk a felső tagozat gazdasági irányú képzése a tanítót a teljesértékű szakoktatói munka elvégzésére képessé tegye. A nevelési ismeretek (testtan, lélektan és logika, neveléstan és tanítástan) a hivatásra való nevelés olyan alapvető ismereteinek birtokába juttatják a tanítónövendéket, melyek nemcsak az önnevelésre készítik elő, hanem egyúttal alapot adnak a tanító és tanári szakképzésre, továbbá az iskolán kívüli ifjúság és felnőttek vezetésére. Mindezek a tárgykörök olyan bázist adnak, amelynek az alapján a tanítóképző-akadémia a tanítójelöltet olyan tanítónak képezheti ki, aki a népiskolai mezőgazdasági szellemi oktatást nyugodtan vállalhatja. Ehhez azonban okvetlenül kívánatos, hogy a mezőgazdaságtant már a líceum minden évfolyamában legalább heti 2 órában tanítsák. Így lesz a líceum valóban gyakorlati középiskola, amely előkészítője a tanítónevelést célzó akadémiának, de előiskolája egyúttal a mezőgazdasági tanárképzésnek is. Az így képzett tanítók teljes mértékben el tudják majd látni a gazdasági továbbképző-iskolák gazdasági irányú oktatását is.

További probléma még a mezőgazdasági, téli mezőgazdasági és polgári iskolák szaktanerőképzésének kérdése. Ezekben az iskolákban eddig a legkülönbözőbb módon képzett tanerők működtek, illetőleg működnek ma is. Az előbbi iskolákban pl. a legtöbb esetben kiváló szakemberek dolgoznak, de mivelhogy a gazdasági akadémiák nem nyújtanak pedagógiai képzést, munkájuk nevelés- és tanítástani szempontból hagy kívánnivalót maga után. A polgári iskolai gazdasági tanárképzés is sokáig megoldatlan kérdés volt. Az utóbbi évek óta azonban a Tanárképző Főiskola mezőgazdasági kiegészítő szakköre látja el a polgári iskolai mezőgazdaságtan-tanárok képzését. Ennek a képzésnek a sikerét az alábbi tanulmányok, illetőleg gyakorlatok biztosítják: 1. A hallgatók elsajátítják a mezőgazdasági műveltség alapját képező vegytani, élettani és éghajlati ismereteket. 2. A gyakorlati kiképzést az intézményesen beállított egy-egy félnapos, ill. egésznapos gazdasági tárgyú kirándulások és a kéthetes gyakorlati tanfolyamok kötelezővé tétele egészítik ki. Szeptember hó 1-től szeptember hó 15-ig a IV. évfolyam hallgatói naponként 6—8 órában részt vesznek az összes folyó gazdasági munkákban. Ügyeletes szolgálatuk nyomán megfigyelik a

gazdaság egész munkamenetét, meteorológiai megfigyeléseket végeznek, résztvesznek az állatok etetési és tisztogatási munkájában, valamint a számtartási munkálatokban. 3. Alapos tájékozódást nyernek a főiskolai gyakorlótelep éghajlati, talajtani és értékesítési viszonyairól, területi beosztásáról, az élő és holt felszerelésekről, az állatok takarmányozásáról, a trágyázási rendszerről, a gazdaság munkarendjéről, terméseredményeiről, a számtartások és a követett eljárások indokairól. 4. Tapasztalat szerint a gazdasági kiképzés sikere akkor a legbiztosabb, ha a hallgatók zöme már némi gazdasági ismerettel rendelkezik. Ezért szükséges, hogy a líceumi oktatás során alaposabb mezőgazdasági előkészítésben részesüljenek a leendő hallgatók.

A polgári iskolának az a feladata, hogy a serdült ifjúságot gyakorlati ismeretekkel lássa el és megadja a lehetőséget, hogy tanulói művelt gazdákká, (gazdasszonyokká) iparosokká és kereskedőkké képeztesse. Ezek szerint az elemi iskolára épülő polgári iskolai gazdasági továbbképzés célkitűzése közös a többi alsófokú gazdasági iskola célkitűzésével.

A közös célkitűzés megvalósításánál azonos eszközöket kell igénybevennünk. Az összes alsófokú gazdasági iskolák az elemi népiskolán épüljenek fel, és ne csak gazdasági ismeretekkel akarják a serdülő ifjúságot ellátni, hanem azt a nemzeti irányú szellemi és vallás-erkölcsi továbbképzést is biztosítsák, amely a leendő gazdákat, gazdasszonyokat, iparosokat és kereskedőket valóban hazafiasan gondolkozó és érző honpolgárokká neveli. Ez a kettős célkitűzés teljes mértékben megvalósul a téli gazdasági iskolákban és a mezőgazdasági szakiskolákban, ha a felvétel végső korhatárát a 21. életévben állapítjuk meg, és a gazdasági képzés tananyagának körvonalazása mellett, a közismereti tárgyak tananyagát is szigorúan meghatározzuk.

A háború után a szaktanérőképzést gazdasági akadémiai végzettséghez kötötték olyformán, hogy okleveles tanítók, mint rendkívüli hallgatók, végeztek gazdasági akadémiai tanulmányokat, vagy okleveles gazdák a tanítóképző ötödik osztályát látogatták. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium és a földművelésügyi miniszterium is főiskolai végzettséget szánt az alsófokú gazdasági szakiskolák tanerőinek. Ez a felfogás érvényesül a gazdasági szaktanárok képesítéséről szóló és a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1936. évi 25.430. sz. a. kelt rendeletével kiadott Szabályzat V. §-ában is, mely erre vonatkozólag azt írja: „Az okleveles mezőgazda az alsófokú mezőgazdasági szakoktatási intézetekben valamennyi alapvető természettudományi, gazdasági és közismereti tárgy tanítására, a középfokú mezőgazdasági szakiskolában pedig a természetrajzi és természettudományi, műszaki, közgazdasági és jogi ismeretek tanítására jogosított: ha a tanári oklevelet megszerezte.”

A továbbiakban a következőket írja elő a Szabályzat: „A műegyetemi oklevelet szerzett mezőgazda, illetve a műegyetemi gépészmérnöki tanterv C) tagozata szerint végzett okleveles gépészmérnök — ha a Gazdasági Szaktanárképző Intézet szabályzatában megállapított műegyetemi féléveket elvégezte és a pedagógiai vizsgálatot letette, — a következő mezőgazdasági társ csoportoknak a

gazdasági szakiskolák körébe tartozó szakoktatási intézetekben, továbbá a tanító(nő)képző intézetekben való tanítására szerez képesítést: 1. az okleveles mezőgazda: a mezőgazdasági vegytan, a növénytermesztéstan, az állattenyésztéstan és állategészségtan, a mezőgazdasági üzemtan és számvitel. 2. A gépészmérnöki tanterv C) tagozata szerint végzett okleveles gépészmérnök pedig: a mennyiségtan, a gazdasági természettan és a mezőgazdasági műszaki ismeretek tárgykörének tanítására.“

A fenti módon szerzett gazdasági szaktanári oklevél az alsó- és a középfokú mezőgazdasági szakoktatási intézetekben, továbbá a tanítóképző-akadémiákon való gazdasági oktatásra képesít, sőt az alsófokú mezőgazdasági szakoktatási intézetekben „valamennyi alapvető természettudományi és közismereti tárgy“ tanítására is képesítenie kellene. Lélekstanilag és tanítástanilag lehetetlennek látszik az olyan mezőgazdasági tanárképzés megszervezése, amely az elemi népiskola IV. osztályát végzett mezőgazdasági szakiskolai és a téli gazdasági iskolai tanuló igényeit éppúgy kielégítené, mint a középfokú gazdasági intézetek nagyobb előképzettséggel rendelkező, intelligensebb gazda-ifjúságának, illetőleg a most már líceumi érettségivel a tanítóképző-akadémiai gazdasági oktatásra jelentkező ifjak gazdasági érdeklődését és tudásvágyát. Még kevésbé tekinthető szerencsés megoldásnak az, ha az ilyen képzésben részesült mezőgazdasági tanárok tanítanak az alsófokú mezőgazdasági szakoktatási intézetekben az összes alapvető természettudományi és közismereti tárgyakat.

Ha azt akarjuk, hogy a mezőgazdasági tanárok az alsó-, közép- és felsőfokú mezőgazdasági szakoktatási intézetekben sikeresen tanítsanak, akkor *a lelki fejlődés és a gazdasági tudás alulról felfelé való bővülésének megfelelően: a gazdasági szaktanérőképzésnek három fajtát, ill. három fokozatát kell megállapítanunk.*

Az elemi népiskolákon végigvonul a gazdasági oktatás gondolata és célja. A gazdasági tudás alapismereteit itt nyújtják. Ezeket az ismereteket az elemi népiskola hat-, illetve nyolcosztályú felső tagozata és a gazdasági továbbképző népiskola kimélyíti és öntudatosítja. A fejlődő gazdasági élet ma már nagy igényeket támaszt az iskola gazdasági oktatásával szemben, ezért az elemi iskolában szerzett gazdasági ismeretek kibővítése valóban szükségessé vált. Ez a szükséglet teremtette meg a gazdasági továbbképző iskolát. De ennek köszöni létét a mezőgazdasági népiskola, valamint a téli gazdasági iskola is. Végül ez a magyarázata annak, hogy a polgári fiúiskolák tantervébe a gazdasági ismeretek felvétek. Ezek az alsófokú gazdasági oktatás intézményei. De ide sorolhatjuk az iskolán kívüli népművelést is. (Téli gazdasági tanfolyamok, gazdakörök, stb.).

A mezőgazdasági népiskolák szaktanítóinak, továbbá a mezőgazdasági szakiskola és a téli gazdasági iskola szaktanérőinek, valamint a polgári iskolai gazdasági tanárok képzésének rendje azonban még nem alakult ki véglegesen. A líceum mindhárom szaktanérőképzésnek az alapját képezheti. Hiszen mind a három gazdasági tanerőképzésnek a célja, a gazdasági ismeretek nyújtása mellett, az állampolgári képzés. A gazdasági és nevelési szükségletek

szerint tehát az összes alsófokú gazdasági iskolákban gazdákat, illetőleg gazdasszonyokat és gazdasági munkásokat képeznek; csupán a képzés módjában és mértékében van különbség. Míg a gazdasági és állampolgári képzés a továbbképzőiskolákban, a mezőgazdasági nép- és polgári iskolákban egyensúlyban áll egymással, addig a téli gazdasági iskolákban, a mezőgazdasági szakiskolában és az iskolán kívüli gazdasági népművelésben túlsúlyban van a gazdasági szakoktatás, bár a téli gazdasági iskola az állampolgári nevelésre is gondot fordít. Az alsófokú gazdasági iskolák végső eredményben a kisgazdák vallás-erkölcsi, nemzeti szellemű gazdasági továbbképzését tartják szem előtt.

A fentiekből következő szükség, hogy a főiskolák olyan szaktanereket képezzenek, akik a kisgazdaképzésnek nemcsak a gazdasági feladatát, hanem agrárpedagógiai, vallás-erkölcsi és nemzeti célkitűzéseit is képesek végrehajtani. Akik tehát főiskolai tanulmányaik folyamán nemcsak a gazdasági ismeretek teljes körét és az agrárpedagógiát sajátították el, hanem a nemzeti tárgyak köréből is annyit tárgyaltak, amennyi a serdülő ifjúság vallás-erkölcsi és nemzeti irányú állampolgári neveléséhez szükséges. Ezeket az igényeket részben a tanítóképző-akadémia fogja kielégíteni. Azoknak teljes mértékben való megvalósulását pedig az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolától várhatjuk, amelynek most is van mezőgazdaságtani kiegészítő szakköre. Mivelhogy ez a kiegészítő szakkör nem tudja maradék nélkül kielégíteni a vele szemben támasztott igényeket, szükségesnek tartjuk, hogy a mezőgazdaságtan külön szakcsoportot képezzen, amely a gazdasági szaktanereket azoknak a közismereti tárgyaknak a tanítására is képesítené, melyek az állampolgári nevelés szolgálatában állanak. Ezt a kétségtelenül sok tekintetben úttörő munkát az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola szaktanáraitra, illetőleg gyakorlóiskolájának tanáraitra bízónk.

A gazdasági szakcsoport hallgatóinak a gazdasági tudományokba való elmélyedést nagyban elősegítenék a m. kir. Ferencz József Tudományegyetem előadásai. Gondolunk itt pl. a következőkre: általános közetan, növénytan, növényrendszertan, közigazgatástan, Magyarország földrajza, az Alföld vallási néprajza, az időjárás és éghajlatan alapvonalai, általános állattan, közegészségtan, magyar közigazgatási jog, stb.

A líceumi érettségivel a m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemre felvett hallgató a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 25.426—1936. IV. sz. rendelete szerint „okleveles gazdává” képesíthető. A líceumi érettségivel a gazdasági akadémia-ra felvett hallgató ugyancsak olyan végzettséget szerez, amely őt a nagy- és középgazdaságokban való alkalmaztatásukra képesíti. Ilyen módon megfelelő tanerőkkel lehet majd ellátni a mezőgazdasági iskolát, a téli gazdasági iskolát, mezőgazdasági szakiskolát és a polgári iskolák mezőgazdasági oktatását.

A fenti módon olyan szaktanérőképzést alakíthatunk ki, amely nemcsak az egységes elvek szerint képzett szaktanérőkről gondoskodik, hanem biztosítaná a kisgazdák, továbbá a gazdasági munkások és munkásnők rendszeres nevelését is.

Ez az egységes elvek szerint felépített gazdasági szaktanerő-képzés lehetővé tenné, hogy okleveles alsófokú gazdasági szaktan-erők felvétessék magukat a József Nádor Műszaki Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági Osztályára és ott egy, esetleg két évig tanulmányokat folytassanak. Elsősorban agrárpedagógiára gondolunk, mint ezt a gazdasági szaktanárok képzéséről, illetőleg képesítésről szóló Szabályzatok (Kiadta a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium 1936. 25.429. és 25.430. sz. rendeleteivel) előírják. E tanulmányok alapján képesítést nyerhetnének a tanító-, illetőleg a tanítónőképző-akadémiai, gazdasági középiskolai és a mezőgazdasági középfokú tanintézetek gazdasági, esetleg közigazgatási tárgyainak tanítására.

A teljesség kedvéért említjük meg, hogy a gazdasági akadémiákon és a gazdaságtudományi egyetem mezőgazdasági osztályán való előadásra természetesen csak a megfelelő magántanári képesítés és szakirodalmi munkásság képesít.

Igy építhető ki az egységes elveken nyugvó alsó-, közép- és felsőfokú szaktanító-, illetőleg szaktanárképzés, amely maga után vonja az egész gazdasági szakoktatás tervszerű továbbépítését és fejlődését.

A tanítóképző-akadémiát végzett tanítók, — különösen ha az akadémia tanfolyamszerűleg összefoglalja a líceumban tanult gazdasági ismereteket, — sikeresen taníthatják a gazdasági ismereteket a népiskolában, az általános és a továbbképző iskolákban, továbbá az iskolán kívüli népművelésben. Ezek a magasabb didaktikai és pedagógiai végzettséggel bíró tanítók továbbképeznek és nevelnek a serdülő ifjúságot. Ez az oktatás nagyobb öntudatosságot, megértést, lelkesedést öntene az ifjúságba saját foglalkozása iránt, és ezzel észrevétlenül rá lehetne nevelni őket a gazdaköri életre.

Az alsófokú mezőgazdasági szakoktatási intézetekben (a mezőgazdasági népiskolákban, téli gazdasági iskolákban és a polgári fiú- és leányiskolákban) működő tanerők pedig teljes sikerrel taníthatnák nemcsak a gazdasági ismereteket, hanem az állampolgári nevelést is biztosíthatnák. Másszóval: olyan egységes elvek szerint nevelhetnék a gazdaifjakat és lányokat — az intézetek sajátos nevelési és tanítási rendszere szerint, — mint aminőket a gazdasági tanárjelöltek az Állami Polgári Iskolai Tanárképzővel kapcsolatos gyakorlóiskolában sajátítanak el. Ezt a gazdasági kiképzést teljessé teszi a mezőgazdasági középiskola, amely főiskolai és gazdaságtudományi tanulmányokra képesít.

Az egységes elveken felépülő gazdasági szakképzés folytán tudatos szakoktatásban részesülnének az ország kis- és törpebirtokosai és gazdasági munkásai, akik nemcsak a maguk szükségleteit volnának képesek jobb minőségű és többféle terménnyel kielégíteni, hanem vidékenkint — a talaj és időjárás viszonyok szerint — kiváló tömegárut termeszthetnének belföldi piacokra és a kiviteli számára.

A gazdasági szaktanerőképzés tehát a líceumban, illetőleg a tanítóképző-akadémián indulna meg. A tanítóképző-akadémia képezne szaktanerőt az alsófokú oktatás számára (népiskola, gazd. továbbképző, iskolán kívüli népművelés). A líceum fölé kiépülő s az

Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán történő képzés adna tanárokat a polgári iskolák, a mezőgazdasági népiskolák, valamint a téli gazdasági iskolák számára. A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdasági Osztályán nyernének képesítést a tanítóképzőintézetek és a gazdasági középiskolák gazdasági tanárai. A gazdasági akadémiák továbbra is az eddigi célkitűzéseknek megfelelően dolgoznának, azaz a nagybirtok és nagyüzemek számára képeznének intézőket, gazdasági vezetőket. Így érvényesülne az az elv, amely a többi tanárképzésnek is irányelve, hogy minden tanárképzés a jellegének megfelelő középfokú tárgykörök tananyagára támaszkodik és a gyakorlati tanítások alkalmával oda újból visszatér.

A fentieket összegezve: a mezőgazdasági kultúrnívó országos viszonylatban való emelkedése a jó iskolától és az ott működő tanerők munkájától függ. A jól megszervezett iskolarendszertől és az egységes agrárpedagógiai szellemben nevelt, alapos mezőgazdasági szaktudással rendelkező tanszemélyzet együttes munkájától remélhetjük az egész nemzet földművestársadalmának nagyobb mezőgazdasági műveltségét. Viszont ez a gyakorlati életben is érvényesülő tudás lesz a forrása annak a munkának, amely az áldott magyar rögből mindig több és több gyümölcsöt fakaszt: többet termel és több munkáskezet foglalkoztat. Gazdasági önállóságot, nemzeti függetlenséget viszont csak így remélhetünk. Ez pedig az egyetlen igazi alapja az új magyar ezredév kibontakozásának.

1955 MAJ 19 / 880.

B 19598

1865

July

1865

